

Asia: VN/24963/2022

Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämisehdotukset

Viranomaisharkinta rikosilmoituksen kirjaamisessa

Työryhmän muistioon kirjattu ehdotus siitä, että rikosilmoituksen kirjaamiseen liittyisi viranomaisharkintaa, on kannatettava. Harkinnalla pystyttäisiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa rajoittamaan perusteettomat ja esim. samassa asiassa tai saman henkilön tekemät toistuvat rikosilmoitukset pois esitutkinnan piiristä. Nämäkin ilmoitukset on toki kirjattava mm. jälkikäteistä laillisuusvalvontaa sekä yhtenäisten menettelytapojen muodostumista varten.

Esitutkinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

Ehdotus ja toimenpiteiden jatkoselvittäminen on kannatettavaa.

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

Kuten rikosprosessissa muutenkin, myös esitutkintatoimenpiteiden suhteuttamisen on esim. tutkittavana olevan rikoksen laatuun ja laajuuteen nähden oltava mahdollista. Esitutkintaviranomaisella, syyttäjälaitoksella ja tuomioistuimella tulee olla käytettävissään toimivat ja asian laatuun ja laajuuteen nähden joustavat keinot ja menettelytavat asioiden tutkimiseen ja käsittelemiseen mahdollisimman tarkoituksenmukaisella ja prosessiekonomisella tavalla. Menettelyjen pitää kuitenkin olla yhtenäisiä eikä suhteuttamisella saa tietenkään vaarantaa kenenkään oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Esitutkinnan muotomääräykset

Ei lausuttavaa.

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Ei lausuttavaa.

Esitutkinnan keskeyttäminen

Ei lausuttavaa.

Esitutkinnan rajoittaminen

Ei lausuttavaa.

Perusteluvellisuus, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisuihin

Ei lausuttavaa.

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

Muistiossa ehdotettua voi harkita, mutta se, nopeutuuko menettely lopunkaiken, on epäselvää.

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

Ei lausuttavaa.

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämissuositukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus on enemmän kuin kannatettavaa. Menettelyn pitäisi olla ymmärrettävä, helppo ja yksinkertainen, mutta nykyisellään se on sekava ja monimutkainen. Menettelyn soveltamisalan laajentamiseen käräjäoikeus suhtautuu kuitenkin varauksellisesti.

Suppea esitutkinta

Suppean esitutkinnan sujuvoittaminen on kannatettavaa.

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksianto varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

Kaikki järkevät ja tarkoituksenmukaiset toimenpiteet, joilla pystytään viranomaisyhteistyöllä ja yhden kosketuksen periaatteella välttämään mm. haastamisongelmista johtuva asioiden käsittelyn viipyminen, ovat ehdottoman kannatettavia.

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

Ns. Ruotsin mallin jatkoselvittäminen on kannatettavaa (vrt. pikaoikeudenkäynnit).

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämissuositukset

Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen, esitutkinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

Työryhmän tältäkin osin ehdottama on kannatettavaa. Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen - niissä jutuissa, jotka sovitteluun sopivat - vaatii käräjäoikeuden kokemuksen mukaan koulutusta ja osaamista. Kaikkien asianosaisten etu on, että sovitteluun soveltuvat jutut siirtyvät sovitteluun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tämä myös säästää viranomaisten muutenkin rajallisia resursseja.

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimissa

Tämä kysymys jakaa mielipiteitä myös tuomioistuimissa ja asia vaatii laajaa keskustelua. Ehdotus on kuitenkin kannatettava, jos sovittelumahdollisuus rajataan tiettyihin juttuihin ja kun asianosaisten aidosta halusta sovitteluun voidaan varmistua. Sovittelua ei saisi käyttää asioissa, joissa on kysymys esim. lähisuhdeväkivallasta tai joissa asianosaisten kyvyissä osallistua sovitteluun tasavertaisesti on suuria eroja.

Sovitteluun ohjaamisen pitäisi kuitenkin lähtökohtaisesti tapahtua jo ennen tuomioistuinkäsittelyä, jotta siitä saatavat edut olisivat täysimääräisiä.

Jatkoselvityksen arvoista on pohtia ajatusta, että vahingonkorvauskysymykset voitaisiin sovittaa rikosoikeudenkäynnin yhteydessä. Epäselvää kuitenkin on, nopeuttaisiko tai sujuvoittaisiko tämä rikosprosessia.

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämissuositukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

Ehdotus syyteneuvottelun syyteneuvottelun soveltamisalan laajentamisesta (esimerkiksi myös törkeisiin huumausainerikoksiin) on kannatettava. Nykyisellään menettelyä käytetään toisaalta varsin harvoin niissäkin jutuissa, jotka menettelyyn jo nyt sopisivat. Menettelyyn pitäisi myös päästä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa prosessia.

Videoneuvottelun käyttäminen tunnustamisoikeudenkäynneissä tulee joka tapauksessa säätää mahdolliseksi.

Seuraamusharkinta ja rikosasiaan liittyvät vaatimukset sekä asianomistajan rooli ja suostumus menettelyyn

Työryhmän näkemys siitä, että mm. seuraamuksesta voitaisiin neuvotella mahdollisimman laajasti, on kannatettavaa. On kuitenkin muistettava, että ratkaisun esityksen mukaisen tuomion antamisesta tekee aina tuomioistuin.

Asianomistajan suostumusta koskeva edellytys syyteneuvotteluun on työryhmän toteamalla tavalla ongelmallinen. Jatkoselvityksessä tulisi siten arvioida sitä, missä tilanteissa ja milloin tuomioesityksen edellyttämästä suostumuksesta voitaisiin luopua.

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämissuositukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten käyttöalan laajentamista on syytä jatkoselvittää. Ne tulee kuitenkin rajata vain vähäisiin pidettäviin rikkomuksiin/rikoksiin.

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämissuositukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsittelyjen peruuntumisen ehkäisemiseksi

Työryhmän ehdotus on kannatettava. Pääkaupunkiseudun tuomioistuimissa haastetaan ja kutsutaan asianosaisia varsin pitkänkin ajan kuluttua toimitettaviin pääkäsittelyihin, ja niissä järjestelmä on hyödyksi. Lähtökohtana pitää kuitenkin olla käsittelyaikojen lyhentämisen. Lisäksi on muistettava, ettei automatisoitu järjestelmäkään auta tilanteissa, joissa asianosaiset "pakoilevat" tuomioistuinta.

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosäätely - puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

Ehdotus on kannatettava ja se säästäisi niukkaa haastemiesresurssia. Puhelimitse ja sähköisesti (sähköposti - portaalit) tapahtuva asiointi on yhteiskunnassa muutoinkin yleistä. Tuomioistuimella tulee olla käytettävissään kulloiseenkin tiedoksiantotilanteeseen joustavimmin soveltuva varma tiedoksiantotapa.

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

Käräjäoikeus pitää kannatettavana selvittää sitä, että noudetun kiinnioloaika olisi viiden päivän sijaan esimerkiksi seitsemän päivää. Tämä helpottaisi paitsi istunnon myös tietyissä tilanteissa puolustuksen järjestämistä. On muistettava, että noudon perusteena on aina noudetun oma aikaisempi käyttäytyminen ja että prosessien sujuvuus edellyttää lain sallimien prosessuaalisten pakkokeinojen käyttämistä.

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

Käräjäoikeus kannattaa poissaolokäsittelyjen soveltamisalan laajentamista niin, että poissaolevalle vastaajalle voitaisiin tuomita enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Suostumuksen edellyttäminen nykyisen lain mukaisella tavalla on osoittautunut poissaolokäsittelyjen esteeksi.

Kirjallisen menettelyn käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

Kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen työryhmän ehdottamalla tavalla on kannatettavaa.

Perusteluvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisuihin

Suullisten perusteluiden käyttöönottamista koskeva muistio (2014) ja tuomioiden perusteluille asetettujen vaatimusten keventämistä koskeva muistio (2016) saivat molemmat aikanaan varsin kriittisen vastaanoton. Tästä huolimatta asiaa tulisi nyt jatkoselvittää ja miettiä mahdollisuutta siihen, että tuomio voitaisiin julistaa ja julistaessa esitetyt perustelut (asianosaisten suostumuksella) tallentaa. Kirjalliset perustelut annettaisiin vain asianosaisten niitä pyytäessä ja jos tuomiosta haettaisiin muutosta. Lainvoimaisten julistettujen tuomioiden saattaminen kirjalliseen muotoon on esimerkiksi asianajajilta saadun palautteen perusteella varsin usein turhaa.

Edellä kerrotun lisäksi käräjäoikeus kiinnittää tässä yhteydessä toisaalta myös huomiota siihen, että tuomioiden perustelut ovat nykyisellään usein liiankin pitkiä ja perusteellisia. Rikosprosessia voidaan siis tältä osin sujuvoittaa ilman lainsäädännön muutoksia.

Fraasien käyttöä voi harkita, mutta ainakin edellä kerrotuissa tilanteissa sitä voidaan pitää turhana.

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämissuositukset

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

Preklusion jatkoselvittäminen on kannatettavaa. Se tulee kuitenkin toteuttaa niin, ettei vastaajan mahdollisuutta esittää syyttömyyttään tukevaa näyttöä estetä.

Todistelun ilmoittaminen sanktion ohella

Saksan mallin jatkoselvittäminen on kannatettavaa.

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

Kannatettavana voidaan pitää, että vastaaja veloitettaisiin esittämään kantansa syytteen teonkuvaukseen ja todisteluun. Tämä edistäisi asian jäseneltyä käsittelyä. Sitä, miten uudistus vaikuttaisi vastaajan oikeuteen olla myötävaikuttamatta syyllisyytensä selvittämiseen, olisi kuitenkin huolellisesti jatkoselvitettävä.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Nykyinenkin lainsäädäntö mahdollistaisi oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden käyttämisen prosessuaalisena sanktiona. Kynnys tähän on kuitenkin noussut ylempien oikeusasteiden käytännössä korkeaksi. Asian jatkoselvittäminen on siten kannatettavaa.

Pääkäsittelyn ulkopuolella ennakkolisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisen kuuleminen

Työryhmän ehdotus on kannatettava.

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämissuhteet

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

Yhden tuomarin päätösvallan laajentaminen on kannatettavaa. Se, millaista kokoonpanoa kussakin asiassa käytetään, tulisi perustua asian todelliseen vaativuuteen eikä resursseihin tai siihen, millainen rangaistus rikoksesta voidaan tuomita.

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

Kysymys on sillä tavoin poliittinen, ettei käräjäoikeudella ole siitä lausuttavaa.

9. Kehittämissuhteet korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

Ehdotus on kannatettava.

Ns. hyppyvalituslupamenettely

Ehdotus on kannatettava.

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämissuhteet

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

Ehdotus siitä, että syyttäjällä ja esitutkintaviranomaisella olisi yhteinen sähköinen työskentelyalusta, on kannatettava.

Käräjäoikeus kehottaa myös selvittämään sitä, josko koko rikosprosessiketjulla olisi yksi yhteinen asiakirjapankki, jonne niin poliisissa, syyttäjälaitoksessa kuin tuomioistuinlaitoksessakin kertyvä materiaali tallennettaisiin ja jota hallinnoitaisiin tarkoin määritetyillä käyttöoikeuksilla. Tällä tavoin vältettäisiin asiakirjojen siirtämistä järjestelmästä toiseen ja turvattaisiin niiden eheys. Sähköisten asiakirjojen koko kasvaa jatkuvasti ja asettaa järjestelmille kohtuuttoman suuria vaatimuksia. Yksi ja yhteinen asiakirjapankki tukisi siten osaltaan myös ns. vihreää siirtymää.

Sähköinen asiointi esitutkinnassa: sähköinen vahvistus rikosilmoituksesta asianomistajalle, esitutkintapäätös asianosaisille myös sähköisesti ja asianosaisen kuuleminen esitutkinnassa sähköisesti

Sähköisen asioinnin kehittäminen ja edistäminen esitutkinnassa on muistossa esitetyin perustein kannatettavaa. Tämä koskee myös rikosprosessin muita toimijoita.

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

Tallenteiden käytön lisääminen on kannatettavaa.

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

Tietojärjestelmät, kuten tuomioistuinlaitoksen AIPA, ovat monimutkaisia ja niiden toteuttaminen ja kehittäminen on kallista ja aikaavievää. Tekninen kehitys on lisäksi niin nopeaa, että valmistuessaan järjestelmät uhkaavat jo olla teknisesti vanhentuneita. Tämänkin vuoksi koko rikosprosessiketjun järjestelmien kokonaistarkastelu on kannatettavaa. Lukuisat rajapinnat tuottavat kustannuksia ja järjestelmien toiminnan epävarmuutta. Järjestelmien on oltava helppokäyttöisiä ja lisätä työskentelyn tehokkuutta.

Edellä jo viitatulla tavalla kehitystyössä voitaisiin tähdätä esimerkiksi rikosprosessiketjun viranomaisten yhteisen tietopankin toteuttamiseen.

11. Ehdotusten vaikutukset

Lausunnonantajien mahdolliset huomiot ehdotusten taloudellisista tai muista huomioon otettavista vaikutuksista organisaation toimintaan

Parhaimmillaan työryhmän ehdotukset tehostaisivat koko rikosprosessiketjun toimintaa ja mahdollistaisivat niukkojen resurssien käyttämisen tarkoituksenmukaisemmalla ja prosessiekonomisemmalla tavalla. On kuitenkin muistettava, ettei kenenkään oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin saa säästösyistä loukata ja ettei yksinomaan taloudellisten tekijöiden tule olla prosessin sujuvoittamisen ajureita. Sujuvoittaminen vaatii ehdotetun kaltaisia uudistuksia, prosessiketjun toimijoiden toimintatapojen kehittämistä sekä niiden perusrahoituksen turvaamista.

12. Muut huomiot

Muita huomioita työryhmän ehdotuksista

Prosessien sujuvoittamista pohtineita erilaisia selvityksiä on tehty viime aikoina lukuisia ja niitä lienee tälläkin hetkellä käynnissä. Käräjäoikeus toivoo, että selvitykset, raportit ja muistiot käytäisiin

kootusti läpi ja että niitä edistettäisiin tarvittavilta osin yhdessä. Nyt työskennelleen työryhmän osin ennakkoluulottomat ehdotukset luovat hyvän pohjan rikosprosessin sujuvoittamisen jatkoselvittämiselle.

Lahtinen Ilkka
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus